

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ

A_ΘΕ 1.4 Ήθος

Παρουσιάζοντας:

- «Ομαδοσυνεργασία: Ασκήσεις συνάρτησης – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»

1. «**ηθική**»: **1α.** το σύνολο των θεσμοθετημένων κανόνων μιας κοινωνίας που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων με βάση το κοινωνικά αποδεκτό, το καλό και το κακό: *Βικτοριανή ~ . Σύμφωνα με την παραδεδομένη ~ . Η ~ της αστικής τάξης στις αρχές του αιώνα.* **β.** υποκειμενική αντίληψη και ατομική στάση απέναντι στη συγκεκριμένη κοινωνική ηθική: *Αυτά είναι σύμφωνα με τη δική σου ~ .* || η ηθικότητα. || *Η ~ με τη στενή της έννοια*, η σεξουαλική ηθική. **2α.** κλάδος της φιλοσοφίας που εξετάζει και μελετά τις πράξεις των ανθρώπων ως προς τη θετική ή αρνητική τους αξία, που έχει δηλαδή για αντικείμενο την εκτιμητική κρίση, αφού αναφέρεται στη διάκριση του καλού και του κακού. **β.** η διδασκαλία περί ηθικής: *Η σωκρατική / η καντιανή ~ . Χριστιανική ~ .* || το σύγγραμμα περί ηθικής.

[λόγ. < ελνστ. *ήθική* ουσιαστικοπ. θηλ. του αρχ. επιθ. *ήθικός* & σημδ. γαλλ. *morale*]

2. «**ηθικολογία**»: άποψη διακηρυγμένη συνήθ. με ζήλο, πάθος και στενό πνεύμα, για το τι είναι καλό ή κακό σύμφωνα με την τρέχουσα ηθική: *Άφησε τώρα τις ηθικολογίες.*

[λόγ. *ηθικο-* + *-λογία* απόδ. (παλαιότερη σημ.: `σύστημα φιλοσοφικής ηθικής') γαλλ. *moralisation*]

3. «**ήθος**»: **1α.** η ηθικότητα του ατόμου· οι ιδιότητες του χαρακτήρα του που βρίσκονται σε αρμονία με τα διδάγματα της ηθικής: *Η αγωγή διαμορφώνει το ~ . Έχει ανώτερο ~ . Διακρίνεται για το επιστημονικό του ~ . ~ είναι η απόλυτη έλλειψη ιδιοτέλειας.* || ο χαρακτήρας: *Το ~ των τραγικών ηρώων. Η μουσική εξημερώνει τα ήθη.* || *Το ~ ενός κειμένου*, η διανοητικότητα, η πνευματικότητα του κειμένου. **β.** οι καθιερωμένες ηθικές αντιλήψεις και η αντίστοιχη με αυτές συμπεριφορά στα πλαίσια μιας κοινωνίας ή μιας εποχής: *Τα πολιτικά ήθη. Έκλυση ηθών. Προσβολή των ηθών. Χρηστά ήθη. Νέοι καιροί, νέα ήθη. Τμήμα ηθών και λεσχών, αστυνομική υπηρεσία που ασχολείται κυρίως με τον έλεγχο της πορνείας. Γυναίκα ελευθερίων ηθών, πόρνη.* || *Το ύφος και το ~ της εξουσίας.* **2.** (πληθ.) παραδοσιακοί κανόνες κοινωνικής διαβίωσης, που διαμορφώνονται με την ιστορική εξέλιξη: *Τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Τα ήθη των αγρίων.* || *Ήθη των μελισσών, συνήθειες.*

[λόγ. < αρχ. *αθος*]

4. «**υποκρισία**»: η ιδιότητα και ο τρόπος συμπεριφοράς του υποκριτή: *Απεχθάνομαι την ~ των ανθρώπων. Αυτό που κάνεις είναι ~ .*

[λόγ. < σπάν. μsn. *υποκρισία*, αρχ. *υπόκρισις*) & γαλλ. *hypocrisie* -*ία* < υστλατ. *hypocrisis* < αρχ. *υπόκρισις*]

5. «**υποκριτής**»: **I.** αυτός που υποκρίνεται, που προσποιείται ανύπαρκτα συναισθήματα ή συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαθέσεις του. **II.** ηθοποιός του αρχαίου δράματος και γενικότερα

ηθοποιός του θεάτρου συνήθ. σε πρωταγωνιστικό ρόλο και σε έργα που θεωρούνται ότι έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία.

[λόγ.: II: αρχ. *υποκριτής*. I: ελνστ. σημ.· λόγ. *υποκρι(τής) -τρια*]

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη

[http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B7%CE%B8%CE%B9%CE%BA%CE%AE&dq=]

1. «**ηθικιστής, ηθικίστρια**»: πρόσωπο που ελέγχει τα ήθη των άλλων, που επιδιώκει ή πρεσβεύει την αυστηρή τήρηση ηθικών κανόνων, λ.χ. με την εφαρμογή περιορισμών, λογοκρισίας κ.λπ. ΣΥΝ. ηθικολόγος, σεμνότυφος. — ηθικισμός (ο), ηθικιστικός, -ή, -ό, ηθικιστικ-ά | -ώς επίρρ. [ΕΤΥΜ. Μετάφρ. δάνειο από αγγλ. moralist].

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002²). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

7. Η χριστιανική θεώρηση της ηθικής

Αυτό λέγεται **ήθος**: είναι ο τρόπος που ζούμε τη ζωή μας. Με αυτήν την έννοια το ήθος και η ζωή είναι σύμφυτα. Δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς ένα νόημα και δίχως κάποιο τρόπο εμπίωσης αυτού του νοήματος. Ίσα ίσα μάλιστα, από τον τρόπο που ζούμε τη ζωή μας αποφαινόμαστε αν τη χαιρόμαστε ή όχι, αν ευτυχούμε ή δυστυχούμε, αν τελικά ο βίος μας είναι αβίωτος.

Όταν το ήθος συστηματοποιείται και θεωρητικοποιείται, τότε συγκροτείται **ηθική**. Πρόκειται για τη γενίκευση και την κωδικοποίηση του τρόπου της ζωής, που διατυπώνεται με απαγορεύσεις («ού», «μη») και προτροπές, αρνητικά και θετικά, όπως χαρακτηριστικά εμφανίζεται στο μωσαϊκό δεκάλογο ή στην καντιανή κατηγορική προστακτική. Η ηθική είναι συστηματική, ενώ το ήθος μένει εφαρμοσμένο, βιωμένο. Η ηθική είναι η θεωρία του ήθους. Πρόκειται για τη βιωμένη πρακτική που εκφράζεται με θεωρητικούς όρους. ...

Ανάμεσα στην **ηθική** και στον **ηθικισμό** υπάρχει τεράστια διαφορά. Εντελώς άλλο είναι η ηθική ως θεωρία του ήθους και ολότελα διαφορετικό μέγεθος συνιστά ο ηθικισμός ή ο μοραλισμός (ηθικοκρατία, ηθικολογία). Πρόκειται για την απολυτοποίηση της ηθικής και τη μονομέρεια του ήθους. Ηθικισμός είναι η υπερβολή της ηθικής. Όπως η έλλειψή της, συνιστά την ανηθικότητα, την αήθεια, έτσι και η υπερβολή της ηθικής φέρνει στην ηθικολογία.

Αν η ηθική είναι σύμφυτη με τη ζωή, όπως τη περιγράψαμε προηγουμένως, η ηθικοκρατία είναι αντίθετη στη ζωή. Ο ηθικισμός είναι το καρκίνωμα της ηθικής. Το «γράμμα» της ηθικολογίας νεκρώνει το «πνεύμα» της ζωής. Έτσι ο ηθικισμός σκοτώνει το ήθος, επειδή απολιθώνει τη ζωή. Γι' αυτό τελικά η ηθικολογία αναιρεί την ηθική. Άλλο είναι το ηθικό και εντελώς άλλο είναι το ηθικιστικό ή ηθικολογικό.

Η ηθική χρειάζεται. Ο ηθικισμός περισσεύει. Όπως το ήθος είναι απαραίτητο στη ζωή μας, έτσι και η ηθική θεωρία είναι αναγκαία. Όμως η ηθικολογία ως νέκρωση της ζωής είναι περιττή και επιζήμια. Τι κοινό υπάρχει ανάμεσα στο λαό και στο λαϊκισμό, στο έθνος και στον εθνικισμό, στην ευσέβεια και στον ευσεβισμό, στο ήθος και στον ηθικισμό; Κάθε **-ισμός** είναι η άρνηση του υποτιθέμενου φορέα του: ο ευσεβισμός της ευσέβειας και ο ηθικισμός του ήθους.

Το πιο αποτελεσματικό όπλο εναντίον του ηθικισμού είναι η ηθική. ...

Αν κάποιος μας ρωτήσει πως τέλος πάντων διαχωρίζουμε την ηθική από την ηθικολογία, θα του απαντήσουμε με απλά παραδείγματα. **Ο δεκάλογος του Μωυσή είναι ηθική, αλλά ο φαρισαϊσμός είναι ηθικισμός.** Το «ού κλέψεις, ου φονεύσεις, ου ψευδομαρτυρήσεις» συνιστούν ηθική. Όταν όμως ο Χριστός θεραπεύει ασθενείς κατά την ημέρα του Σαββάτου, προκαλεί τη δυσφορία των ηθικιστών εκείνου του καιρού για τη δήθεν παραβίαση της ιεράς αργίας. Και η απάντησή Του μένει αποστομωτική: «το Σάββατον διά τον άνθρωπον εγένετο, ούχ ο άνθρωπος διά το Σάββατον» (Μαρκ. 2,27).

Οι φαρισαίοι ηθικολόγοι μέμφονταν τον Ιησού για τις συναναστροφές Του με πόρνες και τελώνες. ... **Όλο το Ευαγγέλιο μπορεί να αναγνωσθεί ως μία διαρκής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην ηθική και στην ηθικολογία.**

Ο ιησουιτισμός του ρωμαιοκαθολικισμού με το δόγμα «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» και την ιεροεξεταστική πρακτική του είναι κλασικό κρούσμα ηθικισμού στο Χριστιανισμό. Τέλος, ο ευσεβισμός του προτεσταντισμού με τον πουριτανισμό, τον πιετισμό και τη βικτωριανή σεμνοτυφία συνιστά το ανώτατο στάδιο του ηθικισμού, το τελευταίο σκαλοπάτι της ηθικολογίας και το έσχατο κατάλοιπο της ηθικοκρατίας σήμερα.

Μπέγζος, Μ. (1996). *Ψυχολογία της θρησκείας*.

Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 1-4, όπως ανακτήθηκε (στις 8.9.2016) από

<http://www.vimaorthodoxias.gr/thlogos/item/4503-i-xristianiki-theorisi-tis-ithikis>

- Εναλλακτικά: **«Κείμενο χωρίζεται σε μέρη – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)».**

1. **Μτ 7, 21:** «Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει “Κύριε, Κύριε”, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου».

2. **Μτ 23, 1-28: Αντίθεση Φαρισαίων και μαθητών** (Μκ 12,38-40· Λκ 11,37-52· 20,45-47)

1Τότε ο Ιησούς μίλησε στο πλήθος και στους μαθητές του 2και τους είπε: «Τη θέση του Μωυσή ως δασκάλου την πήραν οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι. 3Όσα λοιπόν σας λένε να τηρείτε, να τα τηρείτε και να τα πράττετε· να μην κάνετε όμως κατά τα έργα τους, γιατί λένε μόνο και δεν πράττουν. 4Φτιάχνουν φορτία βαριά, που δύσκολα σηκώνονται, και τα φορτώνουν στους ώμους των ανθρώπων, ενώ οι ίδιοι δε θέλουν ούτε με το δάκτυλό τους να τα κινήσουν. 5Όλα τα έργα τους τα πράττουν για να κάνουν καλή εντύπωση στους ανθρώπους. Πλαταίνουν τα φυλακτά τους και φαρδαινούν τις άκρες από τα ιμάτιά τους. 6Τους αρέσουν οι καλύτερες θέσεις στα δείπνα και τα πρώτα καθίσματα στη συναγωγή, 7να τους χαιρετούν με σεβασμό στην αγορά και να τους φωνάζουν οι άνθρωποι “δάσκαλέ μου”.

8»Εσείς όμως να μη δεχτείτε να σας αποκαλούν “δάσκαλέ μου”. Ένας είναι ο δάσκαλός σας, ο Χριστός· κι εσείς όλοι είστε αδερφοί. 9Και πατέρα σας μην ονομάσετε κανέναν στη γη, γιατί ένας είναι ο Πατέρας σας: ο ουράνιος. 10Μην ονομαστείτε “ηγήτορες”, γιατί ο ηγήτοράς σας είναι ένας: ο Χριστός. 11 Ο πιο σπουδαίος από σας να είναι υπηρέτης σας. 12Γιατί όποιος υψώσει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί· κι όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του θα υψωθεί».

Ταλανισμός των γραμματέων και των Φαρισαίων

13«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κατατρώντε τις περιουσίες των χηρών, κάνετε όμως μεγάλες προσευχές για να φανείτε καλοί· γι' αυτό η τιμωρία σας θα είναι ιδιαίτερα αυστηρή.

14«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί κλείνετε στους ανθρώπους το δρόμο για τη βασιλεία των ουρανών. Ούτε εσείς μπαίνετε ούτε το επιτρέπετε σ' όσους θέλουν να μπουν.

15«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί τριγυρνάτε στη στεριά και στη θάλασσα για να κερδίσετε έναν προσήλυτο· κι όταν τον κερδίσετε, τον κάνετε ν' αξίζει για την κόλαση δυο φορές παραπάνω από σας.

16«Αλίμονό σας, οδηγοί τυφλοί, που λέτε: “όποιος ορκιστεί στο ναό ο όρκος του δεν πιάνει, όποιος όμως ορκιστεί στο χρυσάφι του ναού πρέπει να τηρήσει τον όρκο του”. 17Μωροί και τυφλοί, τι είναι μεγαλύτερο: το χρυσάφι ή ο ναός που αγιάζει το χρυσάφι; 18Λέτε ακόμα: “όποιος ορκιστεί στο θυσιαστήριο ο όρκος του δεν πιάνει· όποιος όμως ορκιστεί στο δώρο που είναι πάνω στο θυσιαστήριο πρέπει να τηρήσει τον όρκο του”. 19Ανόητοι και τυφλοί, τι είναι μεγαλύτερο: το δώρο ή το θυσιαστήριο, που αγιάζει το δώρο; 20 Όποιος λουπόν ορκίζεται στο θυσιαστήριο, ορκίζεται σ' αυτό και σ' ό,τι βρίσκεται πάνω του. 21Κι όποιος ορκίζεται στο ναό, ορκίζεται σ' αυτόν και σ' εκείνον που κατοικεί μέσα. 22Κι όποιος ορκιστεί στον ουρανό, ορκίζεται στο θρόνο του Θεού και σ' εκείνον που κάθεται πάνω στο θρόνο.

23«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί δίνετε στο ναό το ένα δέκατο από το δυόσμο, το άνηθο και το κύμινο, και δεν τηρείτε τις σπουδαιότερες εντολές του νόμου, τη δικαιοσύνη, την ευσπλαχνία και την πιστότητα. Αυτά όμως έπρεπε να κάνετε, χωρίς βέβαια να παραμελείτε κι εκείνα. 24Τυφλοί οδηγοί, που περνάτε από στραγγιστήρι το κουνούπι και καταπίνετε ολόκληρη καμήλα.

25«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί καθαρίζετε το εξωτερικό του ποτηριού και του πιάτου, το περιεχόμενό τους όμως προέρχεται από αρπαγή και αδικία. 26Φαρισαίε τυφλέ, καθάρισε πρώτα το εσωτερικό του ποτηριού και του πιάτου, για να έχει αξία και η εξωτερική τους καθαρότητα.

27«Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, που εξωτερικά φαίνονται ωραίοι, εσωτερικά όμως είναι γεμάτοι κόκαλα νεκρών και κάθε λογής ακαθαρσία. 28Ετσι κι εσείς, εξωτερικά φαίνεστε ευσεβείς στους ανθρώπους, κι εσωτερικά είστε γεμάτοι υποκρισία και ανομία.

Εφαρμόζοντας:

«Μελέτη περίπτωσης – Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου (TPS)»

Υλικό από το διαδίκτυο:

1. Διάσταση λόγων και έργων

«Όταν βρισκόμαστε σε περισυλλογή, μόνοι με τον εαυτό μας, τότε έχουμε τις καλύτερες των προθέσεων όσον αφορά τη συμπεριφορά και τη στάση μας απέναντι στους άλλους.

Θα είμαστε καταδεκτικοί, έτοιμοι να βοηθήσουμε όταν μας χρειαστούν, θα δείχνουμε κατανόηση στις αδυναμίες των άλλων. Δεν θα πικραίνουμε κανέναν, δεν θα κακολογούμε, δεν θα παραβιάζουμε τα δικαιώματα των άλλων, δεν θα ρυπαίνουμε το περιβάλλον που επηρεάζει όλους μας. Γενικά έχουμε όλη την καλή διάθεση να είμαστε σωστοί και να ενεργούμε πάντοτε με γνώμονα το μυαλό και τη συνείδηση. Αλλά όταν έρθει η ώρα των έργων, μικροσυμφέροντα, υπολογισμοί και

μικροεγωισμοί δεν μας αφήνουν να προχωρήσουμε στις αποφάσεις μας, δεν μπορούμε να τις κάνουμε πράξη, «να σ' εμποδίζουν ευτελείς συνήθειες / και μικροπρέπειες κι αδιαφορίες», όπως λέει ο μεγάλος Αλεξανδρινός.

Και τότε μένει μια γεύση πικρή, αφού διαπιστώνουμε ότι στην πράξη δύσκολα υλοποιούνται οι καλές προθέσεις. Η ζωή σε κάθε μας βήμα είναι μια συνεχής πάλη ανάμεσα στις καλοπροαίρετες σκέψεις μας και στις ενέργειες στις οποίες τελικά προβαίνουμε. Πολλές φορές σ' αυτή την πάλη βγαίνει νικητής η καλή πρόθεση και τότε ο άνθρωπος βρίσκεται σε ισορροπία και γαλήνη με τον εαυτό του. Στις περιπτώσεις που για οποιονδήποτε λόγο κάνουμε άλλα από αυτά που θα θέλαμε, τότε μας κυριαρχεί μια αδιόρατη θλίψη. Αυτό θα 'λεγα είναι μάλλον υγιές φαινόμενο γιατί έστω και εκ των υστέρων συνειδητοποιούμε τι έπρεπε ή τι δεν έπρεπε να κάνουμε.

Εκεί που η κατάσταση πάσχει και πλέον αποτελεί απάτη και διαφθορά είναι όταν η διάσταση λόγων και έργων είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής. Αυτό αφορά όσους διατυπώνουν απόψεις ή δίνουν υποσχέσεις που γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι δεν πρόκειται να υλοποιήσουν. Αυτή είναι δυστυχώς η προσφιλής πρακτική των περισσοτέρων πολιτικών στην προσπάθειά τους να υποκλέψουν τις ψήφους του λαού και να αναρριχηθούν στην εξουσία. Παρόλο που μερικοί το κάνουν συστηματικά και ο κόσμος το ξέρει, εντούτοις όλοι έχουμε υποστεί έναν πολιτικό μιθριδατισμό [εθισμό στα δηλητήρια] και αφήνουμε αυτά τα φαινόμενα όχι μόνον με αδιαφορία αλλά και τα ανεχόμαστε να επαναλαμβάνονται. Το φαινόμενο παρατηρείται και σε πολλούς «πατριώτες», που εκφράζουν πύρινες αγωνιστικές θέσεις από τον καναπέ αλλά φρόντισαν να απαλλάξουν τα παιδιά τους από τη στρατιωτική θητεία, ...

Γράφει ο Ντίνος Θεοδότου, 02/02/2015
[<http://www.parathyro.com/?p=33914> , 8.9.2016]

2. Γρηγορίου Νύσσης, *Μίμηση της θείας φύσεως*

«Αν λοιπόν κανείς παρουσιάζεται να φορεί σαν προσωπίο το όνομα του Χριστού, άλλα δε δείχνει στη ζωή του όσα έχουν σχέση με το όνομα τούτο, δημιουργεί ψεύτικη εντύπωση για το όνομα του Χριστού, γιατί, σύμφωνα με το παράδειγμα, φόρεσε κατά κάποιο τρόπο στον πίθηκο του μια μάσκα, πού παριστάνει ανθρώπινη μορφή. Και αυτό συμβαίνει, επειδή ο Χριστός δεν υπάρχει περίπτωση να μην ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, την ηθική καθαρότητα, την αλήθεια και την αποξένωση από κάθε κακία ούτε είναι δυνατό ο χριστιανός (ο αληθινός βέβαια χριστιανός) να μην παρουσιάζει τον εαυτό του να συμμετέχει έμπρακτα στις αρετές αυτές. Λοιπόν, αν θα μπορούσε κάποιος να παρουσιάσει με ορισμό το νόημα τού Χριστιανισμού, θα πούμε ότι Χριστιανισμός είναι η μίμηση της θείας φύσεως».

Γρηγορίου Νύσσης. *Τι των Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα*. Ε. Π. 46, 244, όπως βρίσκεται στο Θεοδώρου, Ευ. (1982). *Ανθολόγιο Πατερικών Κειμένων*.

Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 124-125 (ψηφιοποιημένο από το ΙΕΠ: <http://e-library.iep.edu.gr/iep/collection/browse/index.html?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF+%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD+%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD+1982>.)

- Εναλλακτικά:

«**Ανίχνευση της σκέψης του ρόλου**».

1. «Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για το ψωμί και το τραπέζι, και άλλο είναι να φάει και να γνωρίσει τη νοστιμάδα τού ψωμιού και να ενισχυθούν όλα τα μέλη τού σώματός του. Άλλο είναι να ειπεί κανείς κάτι με λόγια για ένα παρά πολύ γλυκό ποτό, και άλλο είναι να βγει να το πάρει από την ίδια την πηγή τον και να χορτάσει με τη γεύση τον γλυκύτερο αυτού ποτού. Άλλο είναι να μιλήσει κανείς για πόλεμο και για γενναίους αθλητές και πολεμιστές, και άλλο είναι να πάει στο πεδίο της μάχης και να συμπλακεί με τους εχθρούς, και να μπει και να βγει, και να λάβει και να δώσει, και να φέρει ο ίδιος στον εαυτό του τα βραβεία της νίκης. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στα πνευματικά ζητήματα. Άλλο είναι να εξηγεί κανείς τους θείους λόγους με κάποια γνώση και με τη λογική, και άλλο είναι να κατέχει το θησαυρό, τη χάρη, την αίσθηση, και την ενέργεια του αγίου Πνεύματος πραγματικά και έμπρακτα και με τέλεια βεβαιότητα στην ψυχή του και στο νου».

Μακάριος ο Αιγύπτιος (;). *Αρμονία λόγων και έργων και εμπειρίας*
(Περικοπή από την 27^η ομιλία, η οποία αποδίδεται
στον Μακάριο τον Αιγύπτιο, Ε.Π. 34, 701). Από Θεοδώρου, Ευ. (1982).
Ανθολόγιο Πατερικών Κειμένων. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 124-127
(ψηφιοποιημένο από το ΙΕΠ: <http://e-library.iep.edu.gr/iep/collection/browse/index.html?q=%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD+%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD+1982>);

2. Βίντεο της ActionAid «Ρατσιστική επίθεση σε στάση λεωφορείου (κοινωνικό πείραμα)» [<https://www.youtube.com/watch?v=Nh1aPWvW07o> , 8.9.2016]

Διερευνώντας:

- «Μελέτη περίπτωσης»

1. Για τον βίο του Αγίου Λουκά του Ιατρού:

α.

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%86%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CE%9B%CE%BF%CF%85%CE%BA%CE%AC%CF%82_%CE%A3%CF%85%CE%BC%CF%86%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CF%89%CF%82 , ή

β. http://www.imtl.gr/?page_id=3012 (Ιστοσελίδα Ι. Μ. Θηβών και Λεβαδείας)

2. Χωρία Καινής Διαθήκης (ενδεικτικά):

Α Ιω 3, 17-18: «Αλλά αν κάποιος που έχει τα πλούτη του κόσμου δει τον αδερφό του σε κατάσταση ανάγκης και δεν τον σπλαχνιστεί, πώς ο άνθρωπος αυτός να έχει μέσα του αγάπη για το Θεό; Παιδιά μου, ας μην αγαπάμε με λόγια και ωραίες φράσεις, αλλά με έργα και αγάπη αληθινή».

Α Ιω 4, 20: «Αν κάποιος πει «αγαπώ το Θεό», μισεί όμως τον αδερφό του, είναι ψεύτης. Γιατί, πραγματικά, αυτός που δεν αγαπάει τον αδερφό του, τον οποίο βλέπει, πώς μπορεί να αγαπάει το Θεό, τον οποίο δε βλέπει; 21Αυτή την εντολή μάς έδωσε ο Χριστός: Όποιος αγαπάει το Θεό πρέπει ν' αγαπάει και τον αδερφό του».

- Ιακ 2, 14-18: Ποιο είναι το όφελος, αδερφοί μου, αν κάποιος λέει ότι έχει πίστη, δεν την αποδεικνύει όμως με έργα; Μήπως μπορεί μόνη της η πίστη να τον σώσει; 15Ας πάρουμε την περίπτωση που κάποιος αδερφός ή κάποια αδερφή δεν έχουν ρούχα να ντυθούν και στερούνται το καθημερινό τους φαγητό· 16αν κάποιος από σας τους πει: «Ο Θεός μαζί σας! Εύχομαι να βρείτε ρούχα και να χορτάσετε φαγητό», ποιο το όφελος, αν δεν τους δώσει κιόλας τα απαραίτητα που χρειάζεται το σώμα; 17Ετσι και η πίστη, αν δεν εκδηλώνεται με έργα, μόνη της είναι νεκρή. Αλλά θα πει κάποιος: «Εσύ έχεις πίστη κι εγώ έχω έργα». Του απαντώ: «Δείξε μου την πίστη σου από τα έργα σου. Εγώ μπορώ να σου αποδείξω την πίστη μου από τα έργα μου».

- Εναλλακτικά:

«**Γράφουν αντι-κειμένα**».

- Γνωμικά/αποφθέγματα:

1. Οι τα φαιά φορούντες (=οι σεμνότυφοι), περί ηθικής λαλούντες (Κ.Π. Καβάφης, Θέατρον της Σιδώνος (400 μ.Χ.)
2. Οι άνθρωποι κλαίνε διαβάζοντας τα φαντασιολογήματα των ποιητών, αλλά τα αληθινά βάσανα των ανθρώπων τα παρακολουθούν με αδιαφορία. (Ισοκράτης, 436-338 π.Χ., Αθηναίος ρήτορας)
3. Για τη γενναιότητα περισσότερο απ' όλους μιλάει ο δειλός, ενώ για την ευγένεια ο αγενής. (Λέων Τολστόι, 1828-1910, Ρώσος συγγραφέας)
4. Λόγοι μεν ρήτορος, έργα δε αλέκτορος.
5. Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτεις.
6. Μπρος φίλος και πίσω σκύλος.
7. Έχετε γεια γειτόνισσες, πάω να κοινωνήσω, και άμα γυρίσω απ' την εκκλησιά, έρχομαι να σας βρίσω.
8. Στόμα από μέλι, καρδιά από χολή. (Αφρικανική παροιμία)

[Πηγή: <http://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1060> , 8.9.2016]

Αναπλασιώνοντας:

«**Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις**»

1. Α Κορ 13, 1-8: **Η αγάπη**

1Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. 2Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. 3Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δε μ' ωφελεί.

4Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δε ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· 5είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. 6Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το

σωστό. Ή εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει.

8Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να υπάρχει».

2. «Η αρετή λέγεται έτσι, επειδή βάση της είναι η δυνατότητα να επιλέγεις (τό «αίρεισθαι»). Διότι είναι αιρετή και ηθελημένη, επειδή το καλό το κάνουμε με συνειδητή επιλογή και με τη θέληση μας, όχι αθέλητα και εξαναγκαστικά».

Δαμασκηνός, Ι. (1975). *Φιλοκαλία*.
Αθήνα: Αστήρ, σ. 237, από το σχολικό
βιβλίο των Θρησκευτικών της Γ' λυκείου, σ. 47.

3. Και άγιος και κλέφτης;

Ζούσε στην Αλεξάνδρεια μια ανύπαντρη Χριστιανή γυναίκα που φαινόταν ταπεινή, στην πραγματικότητα όμως ήταν περήφανη και πολύ φιλάργυρη. Ήταν μάλλον φιλόχρυση, παρά φιλόχρυστη. Δεν είχε προσφέρει ποτέ κάτι από την περιουσία της, ούτε σε ξένο, ούτε σε φτωχό, ούτε σε καταπιεσμένο, ούτε σε μοναχό, ούτε σε φτωχό κορίτσι...

Αυτή τη γυναίκα, που μόνο στο όνομα ήταν παρθένα κι όχι στον τρόπο ζωής, ο αγιότατος Μακάριος, ο πρεσβύτερος και προϊστάμενος του λεπροκομείου, θέλησε - κατά κάποιον τρόπο - να την εγχειρίσει σα γιατρός για να την ανακουφίσει από την πλεονεξία, και επινόησε το εξής τέχνασμα...

Πήγε και τη βρήκε και της είπε: "Έχουν πέσει στα χέρια μου πολύτιμοι λίθοι, σμαράγδια και υάκινθοι. Δεν ξέρω αν προέρχονται από κλοπή ή από νόμιμο εμπόριο. Δεν έχουν αποτιμηθεί, μιας και είναι πέρα από κάθε αποτίμηση. Ο ιδιοκτήτης τους τους πουλάει πεντακόσια νομίσματα...". Πέφτει τότε αυτή στα πόδια του και του λέει: "Να μην τους αγοράσει άλλος, σε παρακαλώ... Αγόρασε τους εσύ για λογαριασμό μου...".

Πήρε, λοιπόν, ο Μακάριος απ' αυτήν τα πεντακόσια νομίσματα, τα διέθεσε όμως για τις ανάγκες του λεπροκομείου.

Περνούσε ο καιρός, μα αυτή δίσταζε να του το υπενθυμίσει, επειδή ο άγιος είχε μεγάλη υπόληψη στην Αλεξάνδρεια... Τελικά, κάποια στιγμή που τον συνάντησε στην εκκλησία, του είπε: "Σε παρακαλώ, πες μου, τι έγινε με κείνους τους πολύτιμους λίθους για τους οποίους έδωσα τα πεντακόσια νομίσματα;" Αυτός της απάντησε: "Από την ημέρα που έδωσες τα χρήματα, πλήρωσα την αξία των λίθων. Αν θέλεις να τους δεις, έλα στο σπίτι μου. Εκεί βρίσκονται. Δες αν σου αρέσουν, αλλιώς πάρε πίσω τα χρήματά σου". Κι εκείνη πήγε πολύ ευχαρίστως.

Στους επάνω ορόφους του λεπροκομείου βρίσκονταν οι λεπρές γυναίκες και στους κάτω οι λεπροί άνδρες. Όταν φτάσανε στην είσοδο, τη ρώτησε: "Τι θέλεις να δεις πρώτα; Τους υάκινθους ή τα σμαράγδια;". Του απάντησε: "Ό,τι νομίζεις". Τότε την ανεβάζει στους επάνω ορόφους, της δείχνει ακρωτηριασμένες γυναίκες με πληγιασμένα πρόσωπα, και της λέει: "Να οι υάκινθοι". Κατόπιν την κατεβάζει στα κάτω πατώματα και της δείχνει τους άνδρες λέγοντας: "Να τα σμαράγδια. Και νομίζω ότι δε θα βρεθούν πολυτιμότερα. Αν, λοιπόν, σου αρέσουν, πάει καλά, αλλιώς πάρε πίσω τα χρήματά σου".

Μετανιωμένη αυτή, βγήκε και, αφού πήγε στο σπίτι της, **αρρώστησε από τη στενοχώρια της που δεν έκανε ένα τέτοιο καλό σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, αλλά αναγκαστικά**. Αργότερα ευχαρίστησε τον Μακάριο και πορεύτηκε στη ζωή της όπως έπρεπε.

4. Η αγάπη

Η αγάπη του Θεού συνέχει τον κόσμο. Αυτό όμως δε γίνεται άμεσα αισθητό στον άνθρωπο. Η αγάπη του Θεού δεν επιβάλλεται ούτε εξαναγκάζει σε αγαπητική ανταπόκριση. Έτσι και η αγάπη του ανθρώπου προς το Θεό υπάρχει ως δυνατότητα ελευθερίας. Ο άνθρωπος μπορεί όχι μόνο να αγαπήσει το Θεό, αλλά και να τον μισήσει. ...

Ο Θεός δεν θέλει από τον άνθρωπο κάτι, αλλά ολόκληρη την ύπαρξή του. Η εκπλήρωση της πρώτης και μεγάλης εντολής, που είναι η εντολή της αγάπης προς το Θεό, δεν πραγματοποιείται με ορισμένες παραχωρήσεις, αλλά με τέλεια και καθολική αυτοπροσφορά. Ο άνθρωπος καλείται ν' αγαπήσει το Θεό απόλυτα και να προσφέρει σ' αυτόν ολόκληρο τον εαυτό του. Δεν υπάρχει περιοχή της ζωής, που μπορεί να μη μετέχει στην αγάπη του Θεού. ...

... Τέλος η αγάπη προς το Θεό συνεπάγεται και την τήρηση του θελήματός του. Η αληθινή αγάπη δεν είναι θεωρητική. Μια τέτοια αγάπη είναι ψεύτικη ή υποκριτική. Η αληθινή αγάπη προς το Θεό εκδηλώνεται με την τήρηση του θελήματός του. Αλλά και από την άλλη πλευρά η τήρηση του θελήματος του Θεού θεραπεύει την ψυχή του ανθρώπου και δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα για την ανάπτυξη της αληθινής αγάπης.

Η δεύτερη μεγάλη εντολή, που χαρακτηρίζεται από τον Κύριο ως όμοια με την πρώτη, είναι η εντολή της αγάπης προς τον πλησίον. ... Η αγάπη προς το Θεό οδηγεί στην αγάπη προς τον πλησίον. Αλλά και η αγάπη προς τον πλησίον παραπέμπει στην αγάπη προς το Θεό. Χωρίς αγάπη προς το Θεό δεν υπάρχει αληθινή αγάπη προς τον πλησίον. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι απουσιάζει και οποιαδήποτε αγαπητική εκδήλωση. Η αγάπη είναι έμφυτη στον άνθρωπο και η εκδήλωσή της φυσική. Η αληθινή όμως αγάπη που χαρακτηρίζεται από ανιδιοτέλεια είναι αδύνατη χωρίς το Θεό.

Ανάλογα με τα κίνητρα που υπάρχουν κάθε φορά στον άνθρωπο, μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη αγάπης: α) Την ιδιοτελή αγάπη, που κατευθύνεται από το συμφέρον (δόξα, χρήμα, ηδονή), β) τη φυσική αγάπη, που προέρχεται από τη φυσική συμπάθεια (π.χ. αγάπη γονέων προς τα παιδιά ή παιδιών προς τους γονείς), και γ) την ανιδιοτελή αγάπη, που πηγάζει από την αγάπη προς το Θεό ή την αρετή και δεν αποβλέπει σε κανένα ιδιαίτερο συμφέρον.

Συμβαίνει μερικές φορές η αγάπη του ανθρώπου να στρέφεται μόνο στο Θεό και να λησμονεί τον άνθρωπο, ή να στρέφεται μόνο στον άνθρωπο και να λησμονεί το Θεό. Σε καμιά από τις περιπτώσεις αυτές η αγάπη δεν είναι αληθινή.

Μαντζαρίδης, Γ. (1991). *Χριστιανική Ηθική*. Θεσσαλονίκη: Πουρναράς, σ. 211-215.

5. Η Αγία Γραφή μας βεβαιώνει ότι «ο Θεός αγάπη *εστί*» (1 Ιωαν 4, 16). Δεν μας λέει ότι ο Θεός *έχει* αγάπη, ότι η αγάπη είναι ... μια ιδιότητα του Θεού. Μας βεβαιώνει ότι αυτό που *είναι* ο Θεός είναι η αγάπη, ότι ο Θεός *είναι* ως αγάπη, ότι ο *τρόπος* με τον οποίο είναι ο Θεός είναι η αγάπη. Ο Θεός είναι Τριάδα Προσώπων και αυτή η Τριάδα είναι Μονάδα ζωής, ... Το κάθε Πρόσωπο υπάρχει όχι για τον εαυτό του, αλλά υπάρχει προσφερόμενο στην κοινωνία αγάπης με τα άλλα Πρόσωπα. Η ζωή

των Προσώπων είναι μια «αλληλοπεριχώρηση» της ζωής, που θα πει: η ζωή του ενός γίνεται ζωή του άλλου, η Ύπαρξή τους αντλείται από την πραγματοποίηση της ζωής ως κοινωνίας, από τη ζωή που ταυτίζεται με την αυτοπροσφορά, την αγάπη.

Γιανναράς, Χρ. (1996). *Αλφαριθμητά της πίστης*. Αθήνα: Δόμος, σ. 61.

- Εναλλακτικά:

«**Συμπλήρωση κειμένου**»

1. Απόσπασμα από τον **Ύμνο της Αγάπης**, Α Κορ 13, 1-8:

Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν:

φτωχούς - αγάπη - υπομένει - κακό – υπάρχει
- ωφελεί - γνώση αγαπάει - σωστό - πίστη - τίποτα - ανέχεται

«Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω _____ (1) για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη _____ (2), κι αν έχω ακόμα όλη την _____ (3), έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα _____ (4). Κι αν ακόμα μοιράσω στους _____ (5) όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δε μ' _____ (6).

Εκείνος που _____ (7) έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δε ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το _____ (8) που του έχουν κάνει. Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το _____ (9). Εκείνος που αγαπάει, όλα τα _____ (10) · σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα _____ (11).

Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να _____ (12)».

Πρωτότυπο κείμενο:

Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δε μ' ωφελεί.

Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δε ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει.

Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να υπάρχει».

Αξιολογώντας:

«Αντιγνωμίες»

1. Ηθικό δίλημμα

«Ένας καλός σας φίλος αντιμετωπίζει σοβαρότατα οικονομικά προβλήματα. Σας έχει εκμυστηρευτεί ότι βρίσκεται σε απόγνωση, διότι δεν μπορεί να καλύψει ούτε τις ιατρικές δαπάνες για τη μητέρα του που πάσχει από σοβαρή ανίατη ασθένεια. Λίγες μέρες μετά κι ενώ βρίσκεστε στην Τράπεζα, εισβάλλει ένας ένοπλος ληστής με καλυμμένο το πρόσωπο και κλέβει ένα τεράστιο χρηματικό ποσό. Από τον τρόπο ομιλίας, τη χροιά της φωνής, το ύψος, τις χειρονομίες και τα παπούτσια του αντιλαμβάνεστε ότι ο ληστής είναι ο φίλος σας. Στην Τράπεζα βρίσκονται τουλάχιστον άλλα δέκα άτομα, από τα οποία οι περισσότεροι ηλικιωμένοι. Την ώρα της ληστείας μένετε άπραγος/άπραγη. Όταν επιστρέψετε στο σπίτι σας, βρίσκεστε μπροστά στο δίλημμα αν θα πρέπει να καταγγείλετε στην αστυνομία τον φίλο σας ή όχι. Τι αποφασίζετε;»

- Εναλλακτικά:

«Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking) – Αντιλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω».

1. Pawel Kuczynski, *Ladder*

Ενδεικτικά, η βασική ερώτηση που μπορεί να τεθεί:

- Ποιο δίλημμα έλυσε ο άνθρωπος αυτός; (ελευθερία ή επιβίωση;)


